

Наукові перспективи
Видавнича група

№ 3 (17)

2023

НАУКА і ТЕХНІКА

серія: право, серія: економіка, серія: педагогіка,
серія: техніка, серія: фізико-математичні науки

СЬОГОДНІ

/Administration
/Human Resources
/Legal
/Accounting
/Finance
/Marketing
/Publicity
/Promotion
/Research
/Business
/Development
/Engineering
/Manufacturing
/Planning

З Україною

в серці!

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська наукова організація
«Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного
управління»**

Громадська організація «Асоціація науковців України»

«Наука і техніка сьогодні»
(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)

Випуск № 3(17) 2023

Київ – 2023

Publishing Group «Scientific Perspectives»

**Public Scientific Organization
«Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public
Administration»**

Public organization «Association of Scientists of Ukraine»

"Science and technology today"

*("Pedagogy" series, "Law" series, "Economics" series,
"Physical and mathematical sciences" series, "Technics" series)*

Issue № 3(17) 2023

Kiev – 2023

«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023. № 3(17) 2023. С. 606

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 № 320 журналу присвоєно категорію "Б" із економіки та педагогіки (спеціальності – 015 - Педагогічні науки; 076 - Економічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 530 журналу присвоєно категорію "Б" із права (спеціальність – 081 Юридичні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 10.10.2022 № 894 журналу присвоєно категорію "Б" із техніки (спеціальність - 122 Комп'ютерні науки)

Журнал видається за підтримки Міждержавної альянсу інженерів консультантів, Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання»

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 24.03.2023, № 8/3-23)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible

Головний редактор: Сопілко Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, Лауреат Премії Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок, академік Академії наук вищої школи України, Заслужений юрист України (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

1. Артемчук Володимир Олександрович - доктор технічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України (Київ, Україна);
2. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);
3. Бірюкова Тетяна Вікторівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри біологічної фізики та медичної інформатики Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна);
4. Будник Вікторія Анатоліївна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна);
5. Волк Павло Павлович — доцент кафедри водної інженерії та водних технологій Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна);
6. Гирка Ольга Ігорівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю Львівського торговельно-економічного університету (Львів, Україна);
7. Гнатюк Сергій Олександрович - кандидат технічних наук, доцент, заступник декана факультету аеронавігації, електроніки та телекомунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна);
8. Дацій Олександр Іванович - доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);
9. Дівізніюк Михайло Михайлович - доктор фізико-математичних наук, професор, Завідувач відділу Відділу цивільного захисту та інноваційної діяльності Державної установи "Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України" (Київ, Україна);
10. Дяденчук Альона Федорівна - кандидат технічних наук, старший викладач кафедри вищої математики і фізики Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна);
11. Забулонов Юрій Леонідович - доктор технічних наук, професор, Член-кореспондент НАН України, директор Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України» (Київ, Україна);
12. Ільїн Валерій Юрійович - доктор економічних наук, професор (Київ, Україна);
13. Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна);
14. Кардаш Оксана Любомирівна — кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна);
15. Квасніков Володимир Павлович — доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна);
16. Коваленко Валентин Васильович - доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна);
17. Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна);
18. Комнатний Сергій Олександрович - докторант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна);

19. Кравчук Володимир Миколайович — доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна);
20. Кузьмич Людмила Володимирівна - доктор технічних наук, головний науковий співробітник Інституту водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України (Київ, Україна);
21. Куницький Сергій Олегович - кандидат технічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник науково-дослідної частини Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна);
22. Лук'янчук Олександр Петрович — кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри будівельних, дорожніх, меліоративних, сільськогосподарських машин та обладнання Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна);
23. Маджд Світлана Михайлівна - доктор технічних наук, професор, професор кафедри зеленої економіки та економіки природокористування Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління (Київ, Україна);
24. Мануель Давид Массено - доцент відділу права та захисту даних, старший науковий співробітник і член координаційного комітету лабораторії UbiNET, запрошений член PDPC, член-консультант комісії цифрового права муніципальних адвокатських колегій Кампінаса та Прая-Гранде (Сан-Паулу), а також Комісії з інновацій, управління та технологій муніципальної адвокатської колегії Гуарульюса, коментатор IODA, почесний член IDEIA Institute, член Наукового комітету MICHN, член EDEN, член-кореспондент RedNAC, член UMAU, член-кореспондент UBAU (Португалія);
25. Микитин Тарас Миронович - кандидат технічних наук, завідувач кафедри економіки та менеджменту Рівненського державного інституту культури (Рівне, Україна);
26. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна);
27. Мізюк Вікторія Анатоліївна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна);
28. Мірошніченко Валентина Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна);
29. Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща);
30. Огієнко Микола Миколайович - кандидат технічних наук, професор кафедри організації авіаційних робіт та послуг Національного авіаційного університету (Київ, Україна);
31. Одарченко Роман Сергійович - завідувач кафедри телекомунікаційних та радіоелектронних систем Національного авіаційного університету (Київ, Україна);
32. Оніщенко Наталія Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (Київ, Україна);
33. Опанасенко Володимир Миколайович — доцент кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна);
34. Охрімченко (Жмурко) Тетяна Олександрівна - старший науковий співробітник кафедри комп'ютеризованих систем управління Національного авіаційного університету (Київ, Україна);
35. Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва і маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна);
36. Поліщук Віталій Васильович — кандидат сільськогосподарських наук, завідувач відділу зрошення, відділення меліорації Інституту водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України (Київ, Україна);
37. Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);
38. Синиціна Юлія Петрівна - кандидат технічних наук, PhD, доцент кафедри економічної та інформаційної безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (Дніпро, Україна);
39. Сопілько Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету Національного Авіаційного Університету (Київ, Україна);
40. Стахова Анжеліка Петрівна — старший викладач кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна);
41. Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна);
42. Федоренко Владислав Леонідович — доктор юридичних наук, професор, DrHb - доктор хабілітований наук правничих (Польська академія наук), Заслужений юрист України, директор Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України ((Київ, Україна);
43. Фесенко Андрій Олексійович - кандидат технічних наук, асистент кафедри кібербезпеки та захисту інформації Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Київ, Україна);
44. Черненко Варвара Петрівна - кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри інформатики і вищої математики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (Кременчук, Україна);
45. Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна);
46. Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна);
47. Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна);
48. Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна);
49. Якимчук Олег Феодосійович - керівник групи білінгу Відділу бізнес-систем Департаменту інформаційних технологій ПРАТ «Рівнеобленерго» (Рівне, Україна);
50. Яцишин Андрій Васильович - доктор технічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Відділу цивільного захисту та інноваційної діяльності Державної установи "Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України" (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Право»

Белікова М.І., Георгієвський Ю.В.

*ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ
У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ*

12

Гаран О.В., Степанова Т.В.

*ДО ПИТАННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ
СУДІВ*

22

Горбунова Я.М.

*ВПЛИВ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ НА АДМІНІСТРАТИВНО-
ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ*

36

Онщенко Н.М.

*ПРАВОТВОРЧІСТЬ: ДОКТРИНАЛЬНІ ПОЗИЦІЇ ТА ПРАКТИКА
РЕАЛІЗАЦІЇ*

49

Суц О.П.

*ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ
КОРПОРАЦІЙ*

62

Трофименко Д.С.

*ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НЕДОБРОСОВІСНОЇ РЕКЛАМИ:
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД*

72

СЕРІЯ «Економіка»

Gruntkovsky V.Yu., Luste O.O.

*BRAND MANAGEMENT AS A COMPONENT OF THE MODERN
ORGANIZATION'S COMPETITIVENESS*

84

Аврята А.В.

*ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ І ГЛОБАЛЬНОЇ
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ*

97

Кучер П.В., Юнькова О.О.

*ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ РИНКУ ВІТАМІНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ
НЕЙРОМЕРЕЖ*

110

Лозова О.В., Сосян М.М. **122**
КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Павлова І.О. **131**
ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Соколенко А.С., Свідло К.В., Сегеда І.В., Спесівцева Ю.М. **143**
ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ

Чернега І.І., Хахалін М.В. **152**
ОЦІНКА РИЗИКІВ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ У ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Черняєв О.С., Ігнатенко Н.В., Виноградня В.М. **164**
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Шафоренко І.Ю. **175**
СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ (СППР) ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РІШЕННЯМИ В ГАЛУЗІ ІТ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Шафоренко С.Ю. **189**
КОНЦЕПТУАЛЬНА ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ІТ - СФЕРИ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Duchenko A.V. **202**
MODEL OF THE KEY COMPONENTS OF THE PEDAGOGICAL COMPETENCE OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHER

Miroshnichenko V.I. **212**
HISTORICAL PARALLELS OF PATRIOTISM OF BORDER GUARDS IN THE HISTORY OF WORLD WAR II AND MODERN BORDER GUARDS

Rabetska N.L. **222**
THE DYNAMICS OF THE LEVELS OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC SPHERE ACCORDING TO THE COMPONENTS OF THE MODEL

- Tarasevich I.G., Tarasevich A.V., Foris S.M., Kuzmenko M.Yu.** 231
*MAJOR LESSONS LEARNT FROM AN ONLINE TEACHING OF
AUTOMATION AND CONTROL COURSES DURING THE PANDEMIC
AND THE WAY AHEAD: A CRITICAL INTERPRETATIVE SYNTHESIS*
- Баличева Н.В.** 241
*ФОРМУВАННЯ ОСНОВИ КУЛЬТУРИ ХАРЧУВАННЯ ТА ЗДОРОВОГО
СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ*
- Білоус І.І.** 250
*НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД
РОЗВИТКУ ТА СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ*
- Близнюк М.М., Дебре О.С.** 260
*ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ УЧНІВ
ПРОЄКТУВАННЮ НА УРОКАХ «ТЕХНОЛОГІЇ»*
- Богів Е.І., Когуч М.В.** 273
*РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЧАСТИНИ
НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ*
- Бондар Н.Ю., Ісаков А.П.** 285
*ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ НАВЧАННЯ*
- Варнавська І.В.** 294
*СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ СФОРМОВАНOSTІ ФАХОВОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ*
- Гаврило О.І.** 303
*ФОРМИ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ В СУСПІЛЬСТВО У ПОЧАТКОВИХ
ШКОЛАХ НІМЕЧЧИНИ*
- Дегтярєва Н.В., Петренко С.І., Удовиченко О.М., Макарова В.В.,
Вернидуб Г.О.** 316
*НАВЧАННЯ ПРОГРАМУВАННЮ МОВОЮ PYTHON УЧНІВ
СТАРШИХ КЛАСІВ ПРИ РОБОТІ З ГРАФІЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ*
- Захарін С.В.** 327
ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЧАСУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

УДК 378.011

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-294-302](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-294-302)

Варнавська Інна В'ячеславівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти, Херсонський державний аграрно-економічний університет, просп. Університетський, 5/2, м. Кропивницький, 25000, тел.: (099) 489-06-20, <https://orcid.org/0000-0002-3061-0665>

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ СФОРМОВАНOSTІ ФАХОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Доведено, що формування професійно-термінологічної компетентності зумовлена чинниками: знання фахової мови; уміння корегувати комунікативні відносини у практичній професійній діяльності. Наголошено, що досягнення успіху під час виконання професійних обов'язків і налагодження комунікативних відносин залежить від рівня сформованості та насиченості професійного словника спеціаліста; адже сучасному суспільству потрібні професіонали своєї справи, які володіють професійною термінологією і культурою спілкування. Визначено мету дослідження, яка передбачає теоретичне обґрунтування структурних компонентів формування професійно-термінологічної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей.

У роботі поєднано теоретичні методи дослідження (аналіз педагогічної, дидактичної літератури з проблеми дослідження, вивчення періодичних фахових видань з метою визначення стану розробленості та перспектив досліджуваної проблеми, напрямів дослідження і поняттєвого апарату) та емпіричний (педагогічне спостереження за навчальним процесом, самоспостереження, самооцінка). Зроблено акцент на використанні проблемних методів навчання в процесі формування творчої особистості з достатньо високим рівнем володіння фаховими термінами, що сприяють виокремленню показника сформованості досліджуваного компонента як успішність виконання різних творчих, дидактичних завдань із засвоєння фахової термінології.

Ключові слова: студенти нефілологічних спеціальностей, заклади вищої освіти, професійно-термінологічна компетентність, фахова термінологія

Varnavska Inna Vyacheslavivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Vocational Education Department, Kherson State Agrarian and Economic University, University Ave., 5/2, Kropyvnytskyi, 25000, tel: (099) 489-06-20, <https://orcid.org/0000-0002-3061-0665>

STRUCTURAL COMPONENTS OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL AND TERMINOLOGICAL COMPETENCE OF STUDENTS OF NON-PHILOLOGY MAJORITIES

Abstract. It has been proven that the formation of professional and terminological competence is conditioned by the following factors: knowledge of professional language; the ability to adjust communicative relations in practical professional activity. It is emphasized that success in performing professional duties and establishing communicative relations depends on the level of formation and saturation of the specialist's professional vocabulary; because modern society needs professionals in their field who have professional terminology and culture of communication. The purpose of the research is determined, which involves theoretical substantiation of the structural components of the formation of professional and terminological competence of students of non-philology majors.

It is noted that the motivation during the assimilation of terminology should be conscious, internal, aimed at raising one's own mental, professional, moral level, obtaining internal self-satisfaction from achieving success, for the professional performance of one's job duties, for the formation of oneself as a competent person, a professional, a qualified employee, that is, training is aimed at personal development, and material components are only the result of work on oneself.

The work combines theoretical research methods (analysis of pedagogical and didactic literature on the research problem, study of periodical specialist publications in order to determine the state of development and prospects of the researched problem, research directions and conceptual apparatus) and empirical (pedagogical observation of the educational process, self-observation, self-evaluation). Emphasis is placed on the use of problem-based learning methods in the process of forming a creative personality with a sufficiently high level of mastery of professional terms, which contribute to the identification of the indicator of the formation of the studied component as the success of various creative, didactic tasks on the assimilation of professional terminology. During the education of students in higher education, one of the main responsibilities of teachers is to teach students to learn. Taking into account the components of our research: to teach students to search for new terms from various information sources, to establish associative links with the relevant field of knowledge, to choose the most rational ways and methods of memorizing them, to develop interest in improving their own professional level and specialist qualifications. The use of information obtained from the mass media in classes, providing real-life examples of the use of the studied terminology, will ensure the development of cognitive qualities in future specialists.

Keywords: students of non-philology majors, higher education institutions, professional and terminological competence, professional terminology

Постановка проблеми. Сучасні країни світу активно переходять до демократизації, ринкової економіки та інформатизації суспільства. Ці переходи потребують оновлення економічної, політичної, психологічної освіти і упорядкування її до потреб інтеграції світового і європейського освітніх процесів. Такий перехід має забезпечуватись побудовою освітньої діяльності закладів вищої освіти) на компетентнісних засадах, що передбачають посилення практичної орієнтованості освіти, відображення особистісних якостей фахівців; орієнтацією навчальних програм на формування основних ключових компетенцій, зокрема, їх термінологічної складової, створення ефективних механізмів упровадження; використанням інтерактивних технологій у процесі формування основних компетентностей.

Актуальність проблеми формування професійно-термінологічної компетентності зумовлена чинниками: знання фахової мови; уміння корегувати комунікативні відносини у практичній професійній діяльності, що дає можливість уникати мовних перешкод і сприяє уникненню непорозумінь під час розв'язання професійних завдань; доступно, чітко, лаконічно пояснювати власні позиції і висловлювати думки; вільно орієнтуватися в нових надходженнях у сферах економіки, агрономії, психології тощо; професійна термінологія підлягає постійному оновленню і збагаченню, що змушує фахівців перебувати в пошуках нових понять, що пов'язані із професійним спрямуванням; досягнення успіху під час виконання професійних обов'язків і налагодження комунікативних відносин залежить від рівня сформованості та насиченості професійного словника спеціаліста; сучасному суспільству потрібні, насамперед, професіонали своєї справи, тобто особи, які володіють професійною термінологією і культурою спілкування, що є важливою ознакою фахівця у сфері психології, агрономії, економіки, спорту тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що професійно-термінологічна компетентність майбутніх фахівців-нефілологів не була ще предметом спеціального дослідження, не мала всебічного наукового висвітлення, розглядалася лише фрагментарно, акцент здійснювався на окремих аспектах (комунікативному, лінгвістичному, психологічному). Так, проблеми формування професійно-термінологічної компетентності досліджували М. Бахтін (акцент на проблемі комунікації), О. Васічка, І. Куламіхіна (технології розвитку комунікативної компетентності економістів), Л. Гнатик (організаційно-методичні умови формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців), В. Черевко (комунікативна компетентність майбутнього менеджера). Разом із тим, виникла потреба теоретичне обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують формування професійно-термінологічної компетентності здобувачів нефілологічного напрямку.

Метою статті є теоретичне обґрунтування структурних компонентів формування професійно-термінологічної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей.

Методи дослідження. У роботі поєднано теоретичні методи дослідження (аналіз педагогічної, дидактичної літератури з проблеми дослідження, вивчення періодичних фахових видань з метою визначення стану розробленості та перспектив досліджуваної проблеми, напрямів дослідження і поняттєвого апарату) та емпіричний (педагогічне спостереження за навчальним процесом, самоспостереження, самооцінка).

Виклад основного матеріалу. Відомий факт, що знання без практики, тобто без використання в професійній діяльності, є недовготривалими, сухими, їх складно проблемно сформулювати, і розуміння їх необхідності відсутнє. Ці факти вказують на необхідність виокремлення професійно-діяльнісного компонента в структурі професійно-термінологічної компетентності студентів економічних, агрономічних, спортивних спеціальностей. Цей компонент характеризується вмінням використовувати професійну термінологію і вмінням спілкуватися.

Фахівець нефілологічної спеціальності повинен уміти доцільно і правильно використовувати термінологічні одиниці в усному та писемному мовленні, вміти будувати висловлювання, швидко перефразувати їх, влучно, доречно використовувати професіоналізми. Так, запорукою ефективного спілкування фахівця є володіння такими вміннями і навичками:

- наявність необхідного запасу термінологічної лексики під час усної відповіді, рецензування виступу;
- пояснювати, коментувати фахові дослідження, теоретичний матеріал;
- самостійно доопрацьовувати теоретичний матеріал;
- використовувати професійну термінологію у відповідях, доповідях, оформленні документації тощо;
- брати участь у дискусіях, конференціях, брифінгах з проблем, які актуальні у професійній діяльності;
- аналізувати матеріали з фахової періодики;
- готувати й здійснювати інформаційні повідомлення, презентації з проблем економіки, спорту, агрономії тощо;
- вільно володіти фаховою термінологією.

Такий компонент, що має вагомe значення в оцінюванні сформованості професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців, є мотиваційно-вольовий компонент. Мотивація досить тривалий час є предметом дослідження багатьох науковців: філософів, психологів і дидактів. На нашу думку, цей компонент є індивідуальним і формується під впливом наших думок, переконань, принципів і бажань. До нього відносимо також вольові та ціннісні якості особистості.

Отже, необхідно визначитися з основними мотивами студентів у засвоєнні професійної термінології або з'ясувати, в чому полягає суть їх мотивації навчання. Одразу ж варто зазначити, що, незважаючи на полеміку та численні дискусії в наукових колах щодо ототожнення понять «мотив» та «мотивація», ці поняття будемо розмежовувати, вважаючи поняття «мотивація» ширшим від «мотиву». У сучасній психології поняття «мотивація» використовується у двох значеннях: як показник факторів, що визначають поведінку людини (потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення та ін.), і як характеристика процесу, що стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Таким чином, під мотивацією розуміємо сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють цілеспрямованість діяльності людини, організованість стійкість у досягненні поставленої мети, тим самим демонструючи свою спонукальну функцію в поведінці людини. Враховуючи потреби, наміри, інтереси, прагнення людини, вони змушують її діяти тим чи тим чином.

На нашу думку, мотивація під час засвоєння термінології має бути свідомою, внутрішньою, спрямованою на підвищення власного розумового, професійного, морального рівня, отримання внутрішнього задоволення собою від досягнення успіхів, на професійне виконання своїх посадових обов'язків, на формування себе як компетентної особистості, професіонала, кваліфікованого працівника, тобто навчання спрямоване на власний розвиток, а матеріальні складові виступають лише як результат роботи над собою.

Оскільки однією зі складових цього компонента є волява, варто зауважити, що волеві якості в студентів формуються під час виконання поставлених завдань, вирішення проблемних питань, подолання труднощів у процесі засвоєння фахових термінів. Засвоєння професійних термінів майбутніми фахівцями має відбуватися на свідомому рівні, підкріплено розумінням їх значення і важливості у професії. Але досить часто позитивної вмотивованості вивчення недостатньо. Особливо зіштовхнувшись з труднощами під час засвоєння складних для розуміння термінів, студенти досить швидко відступають, переконуючи себе у нездатності їх запам'ятовування. У цей час важливо проявити терпіння і наполегливість, зрозуміти, що невдачі та перешкоди є тимчасовими і продовжувати розширення словникового запасу фахової термінології, але змінивши методику їх засвоєння чи підхід до їх вивчення. Наполегливість вважають основною рушійною силою досягнення поставлених цілей та отримання позитивних результатів у процесі виконання поставлених завдань.

Важливий вік, коли у студентів переважає емоційність та імпульсивність над стриманістю і поміркованістю. В свою чергу, вивчення професійної термінології не є діяльністю, що приносить задоволення і легко піддається розумінню, оскільки ця діяльність вимагає зосередженості, обдуманості та

розуміння. Як результат виникають випадки, коли, отримавши незадовільні результати, студенти відмовляються продовжувати розширювати свої знання фахової термінології і вміння її доцільно використовувати. Цей час викладачеві варто наголосити студентам на витривалості та володіння собою і порадити звертати більше уваги не на результат, а на аналіз причин невдач і зосереджуватись на процесі вивчення термінів.

Уважаємо, що необхідно виховувати у студентів самостійність у прийнятті рішень, у виборі шляхів і способів засвоєння фахової термінології, у виборі джерел одержання інформації та засобів, що сприятимуть високим показникам формування словників професійної термінології, водночас навчити студентів відповідати за прийняті рішення та отримані результати.

Отже, розвинені вольові якості, зокрема терпіння, наполегливість, витривалість, самовладання, самостійність допоможуть студентам сформувати словник професійної термінології під час навчання у виші та слугуватимуть значним поштовхом для подальшого розширення та оновлення отриманих знань, допоможуть досягти значних успіхів у професійній діяльності та продемонструвати високі показники у процесі виконання поставлених завдань.

Цінність комунікативно-особистісного компонента для майбутніх фахівців необхідно підкреслити, оскільки їх робота пов'язана з налагодженням комунікативних зв'язків з колегами, керівництвом, партнерами, вирішенням проблемних ситуацій. Це вимагає від майбутніх фахівців обирати оптимальні способи спілкування в ситуації взаємодії, логічно доводити свою точку зору й відстоювати позиції, конструктивно вирішувати суперечності, що виникають, грамотно та правильно висловлюватись, вміло оперувати професійною термінологією, вміти пояснити й донести інформацію.

Особистісна складова професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців розглядається нами як сукупність його особистісних і професійно важливих якостей, що впливають на здійснення ним професійної діяльності. Немає чітко сформованих вимог до особистісних рис характеру спеціаліста будь-якого професійного напрямку. В залежності від професійного напрямку віддають перевагу тим чи тим рисам. Перелік особистісних якостей і необхідних компетенцій відрізняється, і керівники установ, організацій формують свої списки вимог, щоб допомогти майбутнім співробітникам бути успішними на конкретній посаді, сформувати єдину систему оцінки і показники якості роботи працівників.

Крім вищезазначених особистісних якостей фахівців, варто відзначити здатність особистості до самоаналізу і самооцінювання своєї позиції. В своєму дисертаційному дослідженні О. Загородна відводить цим компонентам заключну роль у процесі формування професійно-комунікативної компетентності фахівця і стверджує, що самооцінка полягає в самоконтролі

студентів, їх саморегуляції, самостійній експертизі власної діяльності та у самостимуляції [2]. Дотримуємося думки, що людина оцінює себе лише під час спілкування і виконання службових обов'язків, тобто коли вона починає себе проявляти. Це слугує достатнім стимулом для виявлення сильних і слабких сторін своєї роботи, надає можливість проаналізувати результати власних зусиль, сприяє редагуванню виробленого плану дій своєї професійної діяльності.

Наступним компонентом професійно-термінологічної компетентності фахівців нефілологічного спрямування є когнітивно-пізнавальний. Основною складовою цього компонента є знання. У цьому компоненті виділяємо такі компетенції, які потребують посиленої уваги в процесі їх формування: знання про професійну діяльність, знання про мову і термінологію зокрема, знання про професійне спілкування та знання щодо ведення ділової документації.

Щодо знань із професійної діяльності, то студенти під час навчання у вищій здобувають ґрунтовну теоретичну підготовку з фахових дисциплін і дисциплін, що є суміжними з даними, які зазначені в навчальній програмі підготовки цих спеціалістів. Вони ознайомлюються з обраною професією, вивчають її основні завдання, дізнаються про її особливості, про вимоги до кандидатів на відповідність займаній посаді, про функції, які необхідно виконувати, та вимоги до наявності відповідних особистісних рис характеру.

На нашу думку, досить влучно про знання мови висловились О. Загородна. Досліджуючи формування комунікативної професійної компетентності в студентів економічних спеціальностей, вона дійшла висновку, що основними компетенціями мовлення є:

- знання й здатність використовувати словниковий запас загальної і професійної лексики;
- знання й здатність вести постійний граматичний контроль власного мовлення та правильно використовувати граматичні елементи (морфеми), категорії (числа, відмінка, роду; часу, виду та форми дієслів, категорій іменників), структури (складні та складені слова, фрази, речення), процеси (заміщення, транспозиція, трансформація, градація);
- розуміння суті та призначення основних понять і термінів, їх правильної вимови та наголосу, знання граматичних елементів;
- володіння чіткою вимовою, інтонацією та наголосом, знання іноземної мови;
- знання правил написання фахових термінів, пунктуаційних знаків та їх випадків уживання, знання логографічних знаків загального вжитку (напр., \$, &, @ і т. д.);
- знання мови міміки та жестів;
- уміння студента правильно будувати та доцільно використовувати висловлювання [2].

До цього переліку компетенцій можна додати ще знання та вміння влучно, доцільно використовувати професіоналізми під час спілкування в процесі вирішення професійних питань, знання їх виникнення, побудови, правильного написання і вимови.

Висновки. Під час навчання студентів у виші один із основних обов'язків викладачів – навчити студентів вчитися. Із врахуванням складових нашого дослідження: навчити студентів відшуковувати нові терміни з різних інформаційних джерел, установлювати асоціативні зв'язки з відповідною галуззю знань, обирати найраціональніші шляхи і методи їх запам'ятовування, розвивати зацікавленість підвищенні власного професійного рівня та кваліфікації фахівця. Використання на заняттях інформації одержаної з засобів мас-медіа, наведення життєвих прикладів використання термінології, що вивчається, забезпечить розвиток пізнавальних якостей у майбутніх фахівців. Отже, використання проблемно-розвивального навчання у виші під час викладення фахових дисциплін дасть можливість сформувати творчу особистість, яка має більше переваг на сучасному конкурентному ринку праці.

Висновки, отримані під час характеристики професійно-креативного компонента, щодо використання проблемних методів навчання в процесі формування творчої особистості з достатньо високим рівнем володіння фаховими термінами, сприяють виокремленню такого показника сформованості досліджуваного компонента як успішність виконання різних творчих, дидактичних завдань із засвоєння фахової термінології.

Зміни в економічному житті країни відбуваються стрімко й не завжди очікувано. Якщо організація, установа або ж підприємство не буде прагнути до постійного розвитку та оновлення, їх чекають труднощі. Попередити це можуть фахівці, які: здатні відмовитися від шаблонних дій і поведінки; використовують у своїй роботі нестандартні підходи і творче мислення; здатні запропонувати оригінальні розв'язання організаційних та управлінських проблем під час виконання професійних обов'язків.

Література:

1. Власюк І. Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення фахових дисциплін: автореф.... канд. пед. наук. Вінниця, 2015. 20 с.
2. Загородна О. Формування комунікативної професійної компетентності студентів економічних спеціальностей засобами інноваційних технологій: дис. канд. пед. наук: 13.00.04; Вінниц. держ.пед. ун-т. імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2010. 254 с.

References:

1. Vlasyuk, I. Formuvannya profesiyno-terminolohichnoyi kompetentnosti maybutnikh bakalavriv ekonomiky v protsesi vyvchennya fakhovykh dystsyplin [Formation of professional and terminological competence of future bachelors of economics in the process of studying professional disciplines]: *avtoref.... kand. ped. nauk.* Vinnytsya, 2015. 20. [in Ukrainian].

2. Zahorodna, O. Formuvannya komunikatyvnoyi profesiynoyi kompetentnosti studentiv ekonomichnykh spetsial'nostey zasobamy innovatsiynykh tekhnolohiy [Formation of communicative professional competence of students of economic specialties by means of innovative technologies]: *dys. kand. ped. nauk: 13.00.04; Vinnyts. derzh.ped. un-t. imeni Mykhayla Kotsyubyns'koho*. Vinnytsya, 2010. 254. [in Ukrainian].